

УДК 378.147:[373.5.011.3-051:57](477.62)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 014 «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (БІОЛОГІЯ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ)» У ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

І. В. Кушакова

ORCID 0000-0002-5361-5186

О. А. Дичко

ORCID 0000-0002-5300-6591

А. Груньська

ORCID 0000-0001-9355-0172

Природничі знання є важливим елементом культури освіченої особистості сьогодення. Досягнення сучасних наук втілюються в життя завдяки бурхливому розвитку біології. Педагогічна освіта не є пріоритетним вибором випускників загальноосвітніх шкіл, втім у Донецькій області особливо гостро відчувається дефіцит кваліфікованих вчителів природничих дисциплін, зокрема біології.

Завдання даної роботи – обґрунтування доцільності започаткування підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)» як передумова створення концепції освітньої діяльності даного спрямування у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

На сьогоднішній день проблемою Донецької області є недостатня укомплектованість загальноосвітніх закладів вчителями біології. Спостерігаються численні ознаки дефіциту кадрового забезпечення педагогами з біологічною освітою. Накопичуються факти, що свідчать про зниження якості біологічної освіти в школах регіону.

Усе вищезгадане формує у суспільстві попит на кваліфікованих фахівців – бакалаврів середньої освіти, вчителів біології та основ здоров'я. При цьому у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» закладено підґрунтя та накопичено значний досвід для підготовки спеціалістів за спеціальністю 014.05 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)» бакалаврського рівня.

Ключові слова: провадження освітньої діяльності, дефіцит педагогічних кадрів, реформування вищої освіти, концепція освітньої

діяльності за спеціальністю 014 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)».

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Природничі знання є ознакою культурної сучасної людини. Одні з головних питань, що розв'язуватиме суспільство в нинішньому столітті (перенаселення планети, поширення генетично модифікованих продуктів і збільшення їх різноманіття, забруднення довкілля, врахування в суспільному житті біологічних основ поведінки людини тощо), пов'язані з біологією та збереженням здоров'я. Досягнення сучасних наук втілюються в життя завдяки бурхливому розвитку біології. Навчальний матеріал з біології сприяє міжпредметній (міжгалузевій) координації, забезпечує свідоме засвоєння понять, закономірностей, наукових положень суміжних дисциплін: хімії, екології, географії, фізики, основ здоров'я, фізичного виховання.

Крім того, одним із пріоритетних напрямків сучасної освіти є виховання людини в дусі уважного відношення до власного здоров'я й здоров'я оточуючих як до вищої індивідуальної й суспільної цінності, формування в молоді високого рівня культури здоров'я, що передбачає наявність уважного ставлення до свого життя, володіння навичками безпечної для здоров'я поведінки.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про загальну середню освіту» та «Про ліцензування видів господарської діяльності», а також Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 347) і інші документи (Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації, 2014) регламентують питання провадження освітньої діяльності та створення освітніх програм.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми. В Україні регулярно здійснюється моніторинг ринку праці й щорічно формуються рекомендації щодо започаткування або зміни обсягу набору студентів на різноманітні спеціальності. Педагогічна освіта не є пріоритетним вибором випускників загальноосвітніх шкіл, втім у Донецькій області відчувається істотний дефіцит кваліфікованих вчителів природничих дисциплін, зокрема біології.

Постановка завдання. Завдання нашої роботи – обґрунтування доцільності започаткування підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта (Біологія та

здоров'я людини)» як передумова створення концепції освітньої діяльності даного спрямування у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Виклад основного матеріалу. Сучасний освітній процес в Україні й світі спрямований на формування важливих для усього подальшого життя учня компетентностей. Метою біологічної освіти є формування в учнів природничо-наукової компетентності як базової та відповідних предметних компетентностей як обов'язкової складової загальної культури особистості і розвитку її творчого потенціалу. Метою інтегрованого предмета «Основи здоров'я» є формування в учнів відповідальності за здоров'я, безпеку, добробут, довкілля та стабільність у майбутньому, активної громадянської позиції, підприємливості, оволодіння основами здорового способу життя, життєвими навичками. Саме вчитель біології та основ здоров'я має вирішувати ці завдання в процесі шкільного навчання.

На сьогоднішній день проблемою Донецької області є недостатня укомплектованість кадрами відповідного профілю. Спостерігаються такі ознаки дефіциту кадрового забезпечення педагогами з біологічною освітою:

- недостатня загальна кількість фахівців даного профілю, робота вчителів за сумісництвом у кількох навчальних закладах;
- викладання дисциплін «Біологія», «Основи здоров'я» вчителями пенсійного та передпенсійного віку;
- викладання предмету «Основи здоров'я» вчителями, які мають вищу педагогічну освіту за іншими спеціальностями;
- протягом останніх 10 років до ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» щороку надходить близько двадцяти інформаційних повідомлень («запитів-пропозицій») щодо наявності вакантних місць на посаду вчителя біології у закладах загальної середньої освіти Донецької області;
- до 2014 року підготовку викладачів біології в регіоні здійснював Донецький національний університет – єдиний державний ВНЗ, який зараз переміщений до м. Вінниця.

Про погіршення якості біологічної освіти школярів свідчать факти:

- зовнішнє незалежне оцінювання щорічно виявляє невисокий рівень знань школярів регіону з біології;
- зменшилась кількість місцевих переможців і призерів конкурсів, предметних олімпіад обласного й Всеукраїнського рівнів.

Усе вищезгадане формує у суспільстві попит на кваліфікованих фахівців – бакалаврів середньої освіти, вчителів біології та основ здоров'я, що зможуть реалізувати всі зазначені завдання, забезпечити повноцінну

освіту в названій предметній галузі. Перелічені вище факти зумовлюють необхідність започаткування освітньої діяльності за спеціальністю 014.05 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)» бакалаврського рівня галузі знань 01 Освіта / Педагогіка. Тим самим буде забезпечено заклади середньої освіти кваліфікованими фахівцями, налагоджено співробітництво щодо перепідготовки й підвищення кваліфікації вчителів, що дасть змогу вдосконалити педагогічний процес і розширити компетентність учнів з дисциплін, актуальність яких у сучасному освітньому просторі й соціальній практиці постійно зростає.

У ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» закладено підгрунття та накопичено значний досвід для підготовки спеціалістів за спеціальністю 014.05 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)» бакалаврського рівня. Уже сьогодні в університеті викладаються такі дисципліни, як: анатомія людини та вікова анатомія, фізіологія людини та вікова фізіологія, вікова фізіологія з основами шкільної гігієни, основи природознавства, біологія, екологія, біомеханіка, біохімія, фізіологія рухової активності, гігієна фізичного виховання й спорту, фізична реабілітація, основи медичних знань, спортивна медицина, масаж, оздоровча фізична культура, здоровий спосіб життя, загальна теорія здоров'я та ін., що виступатимуть теоретичною основою підготовки фахівців за спеціальністю 014.05 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)». У навчальному закладі також створена й розвивається необхідна лабораторно-матеріальна база для забезпечення навчального процесу з дисциплін фахової підготовки: кабінети біології і хімії, кабінет оздоровчої фізичної культури, лабораторія функціональної і психофізіологічної діагностики різних груп населення та оздоровчо-реабілітаційних технологій тощо.

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» може готувати фахівців заявленої спеціальності за бакалаврським рівнем вищої освіти, вирішуючи завдання багаторічної безперервної підготовки кваліфікованих працівників. Сукупність дисциплін циклу загальної підготовки і фахового циклу дозволять фахівцю всебічно підготуватись до професійної діяльності за спеціальністю 014.05 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)».

Висновки. Таким чином, нами з'ясовано, що у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ) створено всі умови для започаткування підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)». Упевнено можна констатувати, що випускники університету

бакалаврського освітнього рівня вищеназваного фаху користуються та будуть користуватись в подальшому попитом на Донеччині.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту». Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 347). Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 28.09.2018).
2. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності, затвержені постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 347). Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF> (дата звернення 28.09.2018).
3. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 120 с.
4. TUNING (Education). Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Education. URL : <http://www.unideusto.org/tuningeu/publications/269-reference-points-for-the-design-and-delivery-of-degree-programmes-in-education.html> (дата звернення : 28.09.2018).

References

1. *Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» [The Law of Ukraine «About Higher Education»]*, zatverdzeny postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 30 hrudnya 2015 r. № 1187 (v redaktsiyi postanovy Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 10 travnya 2018 r. № 347). Verkhovna Rada Ukrayiny: [ofitsiyyny veb portal]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (application date 28.09.2018) (ukr).
2. *Litsenziyni umovy provadzhennya osvith'oyi diyal'nosti [Licensing conditions for conducting educational activities]*, zatverdzeni postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 30 hrudnya 2015 r. № 1187 (v redaktsiyi postanovy Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 10 travnya 2018 r. № 347). Verkhovna Rada Ukrayiny : [ofitsiyyny veb portal]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF> (application date 28.09.2018) (ukr).
3. Zakharchenko, V. M. Luhovyy, V. I., Rashkevych, YU. M., Talanova, ZH. V. (2014). *Rozroblennya osvithnikh prohram. Metodychni rekomendatsiyi [Development of educational programs. Methodical recommendations]*. Kyiv: DP «NVTS «Priorytety» (ukr).
4. TUNING (Education). *Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Education*. Retrieved from <http://www.unideusto.org/tuningeu/publications/269-reference-points-for-the-design-and-delivery-of-degree-programmes-in-education.html> (application date : 28.09.2018).

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ 014 «СРЕДНЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ (БИОЛОГИЯ И ЗДОРОВЬЕ ЧЕЛОВЕКА)» В ДОНЕЦКОЙ ОБЛАСТИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

И. В. Кушакова, Е. А. Дычко, А. Грунская

Естественнонаучные знания являются важным элементом культуры образованного современного человека. Последние достижения науки воплощаются в жизнь благодаря бурному развитию биологии. Педагогическое образование не является приоритетным выбором выпускников общеобразовательных школ, однако в Донецкой области особенно остро ощущается дефицит квалифицированных учителей естественнонаучных дисциплин, в частности биологии.

Задача данной работы – обоснование целесообразности начать подготовку специалистов первого (бакалаврского) уровня высшего образования по специальности 014 «Среднее образование (Биология и здоровья человека)» как предпосылка создания концепции образовательной деятельности данного направления в Донбасский государственный педагогический университет.

На сегодняшний день проблемой Донецкой области является недостаточная укомплектованность общеобразовательных учреждений учителями биологии. Наблюдаются многочисленные признаки дефицита кадрового обеспечения педагогами с биологическим образованием. Накапливаются факты, свидетельствующие о снижении качества биологического образования в школах региона.

Все вышеупомянутое формирует в обществе спрос на квалифицированных специалистов – бакалавров среднего образования, учителей биологии и основ здоровья. При этом в Донбасский государственный педагогический университет заложена основа и накоплен значительный опыт для подготовки специалистов по специальности 014.05 «Среднее образование (Биология и здоровье человека)» бакалаврского уровня.

Ключевые слова: осуществление образовательной деятельности, дефицит педагогических кадров, реформирование высшего образования, концепция образовательной деятельности по специальности 014 «Среднее образование (Биология и здоровье человека)».

PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE EDUCATION BY SPECIALTY 014 "SECONDARY EDUCATION (BIOLOGY AND HUMAN HEALTH)" IN THE DONETSK REGION IN MODERN CONDITIONS

I. Kushakova, O. Dychko, A. Grunskaya

Natural knowledge is an important element of the culture of an educated modern man. The latest achievements of science are brought to life thanks to the rapid

development of biology. Pedagogical education is not a priority choice of graduates of general education schools, but in the Donetsk region there is an acute shortage of qualified teachers in natural sciences, in particular biology.

The objective of this work is to substantiate the feasibility of starting training specialists of the first (bachelor) level of higher education in specialty 014 "Secondary education (Biology and human health)" as a prerequisite for creating the concept of educational activities in this area at the Donbas State Pedagogical University.

Today, the problem of the Donetsk region is the insufficient staffing of general education institutions with biology teachers. There are numerous signs of a shortage of staffing teachers with a biological education. Accumulating evidence of a decline in the quality of biological education in schools in the region.

All of the above forms in society the demand for qualified specialists - bachelors of secondary education, teachers of biology and the foundations of health. At the same time, the Donbas State Pedagogical University laid the foundation and accumulated considerable experience for training specialists in the specialty 014.05 "Secondary education (Biology and human health)" of bachelor's level.

Key words: *Educational activities, shortage of teaching staff, higher education reform, concept of educational activities in the specialty 014 "Secondary education (Biology and human health)".*

Кушакова Ірина Валеріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної терапії, фізичного виховання та біології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: irakush@ukr.net.

Kushakova Irina Valeriivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Physical Therapy, Physical Education and Biology of the SHEI "Donbas State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine). E-mail: irakush@ukr.net

Дичко Олена Анатоліївна – кандидат біологічних наук, доцент кафедри фізичної терапії, фізичного виховання та біології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: v.v.dichko@ukr.net

Dychko Olena – Candidate of Biological Sciences, Associate Professor of the Chair of Physical Therapy, Physical Education and Biology of the SHEI "Donbass State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine). E-mail: v.v.dichko@ukr.net

Грунська Аліна – студентка IV курсу ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: ksdslav@gmail.com

Grunska Alina – a fourth-year student of the SHEI "Donbass State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine). E-mail: ksdslav@gmail.com